

KAPITTEL 7

Fenomenologiske perspektiver – del to

I senere tid har det vært diskusjoner om teorier om på hvilken måte både kognisjon og emosjoner kan forlenges utenfor den enkeltes hjerne og/ eller kropp. Hensikten med å vise til denne diskusjonen her, er at den kan gi noen mulige tolkninger av hva som gjorde at Hagen og Utsiktens skjermmede enheter fremsto med noen ulike samhandlingsdynamikker, noe som ga meg en opplevelse av at det var forskjellige atmosfærer mellom avdelingene og de enkelte boenhetene.

Affektivitetens påvirkningskraft til omgivelsene

Innenfor filosofien er det en diskusjon rundt teorien om *the extended mind* (ExM).¹⁴ Teorien har rettet søkelyset mot fenomener som er utpreget kognitive tilstander, eksempelvis eksponering for tro, prosesser for

¹⁴ Innenfor diskusjonen av ExM, er det også en del artikler som anvender en annen forkortelse HEC (*hypothesis of extended cognition*). I denne sammenheng anvender jeg bare forkortelsen ExM.

planlegging og kalkulering. På grunn av at den utvidede kognisjons-tesen diskuteres innenfor et tverrfaglig område, har ExM de siste tiårene utviklet flere former eller versjoner. Likevel er det noe som de ulike formene for den utvidede kognisjonstesen (ExM) har felles. De er blant annet enige om at visse kognitive eller mentale prosesser ikke er begrenset innenfor deres psykiske og/eller fysiske erkjennelse, men at de er utvidet ut over kroppens naturlige grunnlag. Det vil si at de inkorporer noen utenforliggende ting, som for eksempel fysiske redskaper, teknologiske anordninger og det kan også være andre mennesker, overordnede systemer eller grupper (Colombetti & Krueger, 2015; Colombetti & Roberts, 2015; León et al., 2017).

Innenfor dette paradigmet er det vanlig å differensiere mellom tre trender ut fra hvordan det grunnleggende verktøyet som anvendes, spesifiseres. Den første og tidligste trenden benevnes som «kopled» (*coupled*), den andre integrerte (*integrated*) og den tredje formen som «sosialt distribuerte» (*socially distributed*) kognitive systemer. Jeg vil nedenfor kort vise til disse tre trendene ut fra León et al. (2017) sin beskrivelse av disse, før dette knyttes an til affektivitet og emosjoner som danner grunnlaget for tesen om «emosjonenes utvidede form» (ExE) eller tesen om «affektivitetens utvidede form» (HEA) som er knyttet til bokens perspektiv.

León et al. (2017) viser til at det første perspektivet, «koplete», ser visse kognitive og mentale prosesser som noe som utvides gjennom at eksempelvis kulturelle produkter eller teknologiske redskap (kart, notatbøker og lignende) er en del av miljøet til den individuelle organisme. Denne forståelsen skaper en jevnbyrdighet eller likhet mellom de interne og de eksterne faktorene for kognisjonens konstitusjon.

Det andre perspektivet, den «integrerte» versjonen, viser til forskjelligheten og eventuelt komplementariteten av den indre og ytre organismen som et verktøy for kognisjon. Ved å legge vekt på de varierende sosiale og kognitive praksisene som er involvert, belyser dette perspektivet også den dynamiske integrasjonen av de indre og ytre mentale materialiteter som da forstås som mer prosessorienterte.

Det tredje perspektivet, den «sosialt distribuerte» versjonen, går enda lenger og tar en mer liberal, radikal stilling eller holdning til utvidelsen av de (individuelle) grensene av det mentale. Dette perspektivet eller denne

innfallsvinkelen til kognisjonen er mer handlingsrettet. Argumentasjonen ligger i at kognisjon ofte ikke bare involverer sosiale interaksjoner, men også bygger på komplekse kollektive, samfunnsmessige, kulturelle eller institusjonelle praksiser, normer og konvensjoner (León et al., 2017).

Det er flere forskere som tar til orde for at affektive tilstander er noe som må tas med i diskusjonen om hva som kan påvirke og gå ut over kroppens fysiske natur. Colombetti og Roberts (2015) ønsker å utvikle ExM til å innlemme «affektivitetens utvidede form» (*extended affectivity*), HEA.¹⁵ De mener at talsmenn for ExM også bør akseptere at emosjoner, sinnsstemninger (*moods*), oppfatninger (*sentiments*), temperament og karaktertrekk kan strekke seg ut over et menneskes hode og hud. Som Drummond (2009) ovenfor viser til om emosjonens rolle, deler også Colombetti og Roberts (2015) inn emosjon ut fra episodisk (observerbar) eller en disponert tilstand. De mener at denne todelingen av emosjonen avdekker begrepets tvetydighet som videre kan åpne for å forstå affektivitet som en utvidet form. De knytter emosjonelle disposisjoner til temperament, følelser og karaktertrekk, noe som blir beskrevet mer nedenfor.

Colombetti og Roberts (2015) viser til at en emosjonell episode er en observerbar sinnstilstand (humør) med en temporær struktur, eller som skjer i forbindelse med en hendelse. Emosjonelle episoder består av kognitive, kroppslige (autonome og ekspressive) og synlige funksjoner. Observerbare emosjoner er ikke statiske, men knyttet til en hendelsesliggende situasjon, som har et gitt temporært intervall mens de utvikler seg. Den kognitive komponenten har i seg en vurdering og oppfatning som et subjekt har over tid:

The judgements in question pertain to how we are faring in the world, broadly construed, and to the ways in which external states of affairs impinge upon a web of personal interests, values and concerns. An episode of occurring anger incorporates the judgement that have been wronged or offended, for instance, while sadness includes the judgement that we have suffered a loss. [...] These temporally structured acts of judging, we believe, are of an appropriate format

15 Colombetti og Roberts anvender forkortelsen HEA (*the hypothesis of extended affectivity*), men jeg vil videre knytte HEA med det jeg vil vise til som ExE, *extended emotion thesis* – den utvidede emosjonstese for enkelthets skyld. Dette på bakgrunn av at nyansforskjellene i begrepene ovenfor ikke vil ha noen signifikant betydning for bokens perspektiv.

to be carried out in close collaboration with material things, and so present a promising candidate for extending the cognitive element of occurring emotions. (Colombetti & Roberts, 2015, s. 1257)

Innenfor affektiv forskning har emosjonelle episoder hatt mest oppmerksomhet. Colombetti og Roberts (2015) har en komponenttilnærming som reflekterer en dominerende trend innenfor affektiv forskning. De viser til at dette perspektivet bygger på en tilnærming til emosjonelle observerbare episoder som komplekse hendelser som involverer kognitive evalueringer eller vurderinger, kroppslige (autonome og ekspressive) endringer og følelser. De trekker frem andre vanlige observerbare affektive tilstander som sinnsstemninger – det å være nedfor (*have the blues*), føle seg opprømt, være grinete, føle angst eller være optimistisk. Sinnsstemning eller humør er primært følelsestilstander, men er også assosiert med karakteristiske kroppslige holdninger og bevegelser, samt en ekspressiv oppførsel. Sinnsstemninger eller humør er forskjellig fra emosjonelle episoder ut fra varighet og dens intensjonelle karakter, fordi en sinnsstemning vanligvis varer lenger enn emosjonelle episoder, sier Colombetti og Roberts (2015). De ser derfor på sinnstilstander som en gjennomtrengende affektiv tilstand med en uklar intensjonalitet fordi humør ikke er knyttet til noe spesifikt, men vil uansett være åpent overfor verden på en eller annen måte, fordi humør er til stede (i verden) med en følelsemessig klang.

Den affektive verden inkluderer også forskjellige disponerte tilstander som vist ovenfor ved at de emosjonelle disposisjonene kan transformeres til en observerbar emosjon. Noen affekter, som for eksempel sinne, sjalusi, redsel eller stolthet, er eksempler på uttrykk som ikke bare kan refereres til observerbare emosjonelle episoder, men også til emosjonelle disposisjoner. Disse emosjonelle disposisjonene kan vare lenge, og også muligens hele livet til et menneske. Det gjør at emosjonelle disposisjoner er forskjellige fra følelser (*sentiments*), fordi at emosjonelle disposisjoner kan karakteriseres som et «enkeltspor». Det vil si at det er en tendens til at emosjonelle disposisjoner bare er en enkelt emosjon, som eksempelvis sinne, sjalusi eller frykt, mens følelser har et «multi-spor» i det at det kan være mulig å føle flere forskjellige emosjoner.

En annen kategori av affektive disposisjoner er temperament. Vanligvis er temperament forstått som en tendens til å ha visse

sinnsstemninger (*moods*), som lystig, flegmatisk, irritabel, melankolsk, dyster eller nervøs. Et eksempel her kan være at en person med irritabelt temperament er mer disponert for å virke grinete oftere enn en som er lystig eller flegmatisk, sier Colombetti og Roberts (2015, s. 1251).

De viser videre til at temperamenter er forskjellig fra karaktertrekk i det at temperamenter har en disposisjon til å evaluere og følelsesmessig respondere på hendelser på en viss måte. Colombetti og Roberts (2015) trekker frem paradigmeeksempler som å være optimistisk, snill, elskverdigg, opportunistisk, lojal, ondskapsfull, ufølsom, skjødesløs, uvennlig og ellers standardene av dyder og laster. Videre sier de at karaktertrekk er forskjellig fra sinnsstemning ved at sinnsstemning er ansett i tilknytning til spesifikke ting som objekter og også til mennesker og institusjoner, mens karaktertrekk kan sies å være tilknyttet verdier som for eksempel lojalitet, anstendighet, rettferdighet osv. Samtidig peker de på at ikke alle affektive disposisjoner bare kan knyttes til en kategori (Colombetti & Roberts, 2015, s. 1252).

Affektivitet og materialitet

Et annet prosjekt Colombetti er opptatt av sammen med Krueger (Colombetti & Krueger, 2015), er å utvikle en forståelse og analyse av at menneskelige affekter også henger sammen med miljøet – gjennom materiell kultur, andre mennesker og deres samspill eller samhandling. De ønsker å vise at affektivitet ikke bare er et spørsmål om kroppen, og at erfaringsmessige endringer foregår passivt, men at en person i seg selv aktivt modererer og endrer sitt miljø ut fra sitt eget affektive liv.

Til å diskutere dette har Colombetti & Krueger utviklet begrepet *affective scaffolding*, inspirert av biologifilosofen Sterelnys (2010) begrep om «sinnets støtteverk» (*scaffolded mind*). De har noen kriterier for å se på det «affektive støtteverket» (*affective scaffolding*), som er tillit, individualiserte vaner (herunder Merleau-Pontys kroppsskjema og som noe før-refleksivt) og kollektive strukturerte miljø. Videre anvender de begrepet «affektiv nisje» for å benevne undergrupper eller sub-miljøer av sosialt liv som eksempelvis innenfor musikk, film, religion eller områder for konsumentkultur som kjøpesenter vil ære et eksempel på.

Et viktig poeng for Colombetti og Kruegers (2015) nisjekonstruksjon er at den enkelte har en kapasitet til å utvikle, vise og justere visse kroppsaffektive stiler (*bodily-affective styles*). Dette begrepet har de modifisert ut fra Husserl og Merleau-Ponty, for å anvende begrepet til å teoretisere en kompleks sammenfiltring mellom individuell oppførsel og forskjellige affektive nisjer som lager den sosiale verden:

We feel at home in these relationships because we have, to a certain extent, *individualized* them – by adopting particular styles – which may transform and adopt over time as other members, each with their own style, enter or leave the group and change its dynamic – we thus play an active role in shaping the way that our interpersonal relationships function as reliable «affective scaffoldings». (Colombetti & Krueger, 2015, s. 22)

Slaby (2016) viderefører denne oppfatningen av Colombetti og Kruegers (2015) kroppsaffektive stil og viser til at den kan fungere som en dynamisk «transittsone» mellom individuelle, sosiale grupper og materielle nisjer. Hans perspektiv er rettet mot affekt som en mellommenneskelig dynamikk som knyttes til forskjellige omgivelser og som igjen interagerer med hverandre. Samtidig forankres også affekten seg i menneskenes omgivelser. Til å belyse dette trekker han innsikter fra sosiologien og sosialpsykologien om emosjoner som viser til den enkeltes sammenfiltring av individuell affektiv oppførsel med sosiale praksiser, gruppeprosesser og også til den enkeltes kultur i sin helhet. Han sier at:

[B]odily-affective styles are not exclusively anchored within individual comportment and expression, but that they can be shared by the members of an in-group, such as family, a sports team or an office work group, and that something like them can inhere communal places or social domains in the form of a recurring pattern of affective interaction that is condensed into an atmosphere or emotional climate. What also comes in view here is a certain situational «porousness» of the embodied subject as it traverses between different spheres of affective belonging. (Slaby, 2016, s. 5)

Det betyr at individuelle emosjoner dermed er komplekse strategier som lager sammenhenger innenfor felles liv, inkludert innenfor miljøets selvstendige støttende struktur. Dette kan videre knytte an til hans forståelse av «emosjonelle atmosfærer», som han definerer som «affective qualities in public space – qualities realized in a distributed manner by

several elements spread across a scenery, making up dynamic situational gestalts» (Slaby, 2014, s. 43). Atmosfære har da en kraft til å påvirke et menneskes kroppslige dynamikk, som for eksempel at en glad stemning kan gi oss lyst til å danse eller hoppe rundt, eller sorg, som gjør det vanskelig å orke å handle.

Emosjoner i utvidet form

León et al. (2017) har sett på relasjonen mellom å dele en emosjon (*emotional sharing*) og «den utvidede kognisjonstesen» (ExM). De viser til at forskning rundt deling av emosjoner og forskningen rundt ExM stort sett har blitt behandlet adskilt, med unntak av blant annet Krueger (2014) og Slaby (2014). De har derfor utforsket skjæringspunktet mellom disse to forskningsområdene, og argumenterer for at emosjoner som er delte (*shared emotions*) er sosiale, utvidede emosjoner (*socially extended emotions*) som involverer en spesifikk type av en grunnleggende innlemmelse av individene som deltar i de emosjonelle erfaringene.

De tar til orde for den delen av «den utvidede emosjonstesen» (ExE) som er knyttet til «den sosiale utvidede emosjonstesen» (*socially extended emotion thesis*, den tredje versjonen som er beskrevet tidligere). I denne utvidede emosjonsformen ligger det at et subjekts emosjon kan utvides og inkorporere et annet subjekts emosjon. Det vil si at den fenomenale karakter av hvilken som helst erfaring har to komponenter, en kvalitativ og en subjektiv karakter. Den subjektive komponenten innebærer hva det oppleves for *meg*. León et al. (2017) mener at den subjektive karakteren av et individs emosjonelle erfaring kan utvides til å inkorporere den subjektive karakteren av en annens individuelle erfaring, slik at begge står i et relasjonelt forhold til en grunnleggende integrasjon. Dette henger sammen med den tidligere forståelsen av å dele en emosjon vist til ovenfor (Zahavi, 2014a; Zahavi & RoCHAT, 2015). Emosjoner har konstituerende synkrone og diakrone interaksjoner som er distinkte for felles emosjoner, noe emosjonell smitte ikke har. León et al. (2017) viser til at det å dele en emosjon har den samme relasjonelle strukturen som felles oppmerksomhet (*joint attention*). De trekker frem begrepet *mutual awareness of sharing*, som belyser at når en erfaring deles, er den gjensidig forstått eller

ligger «åpen» for de involverte subjektene. Dette underbygger betingelsene om en gjensidig andrebevissthet og en integrasjon for å dele en emosjon (Zahavi, 2014a; Zahavi & RoCHAT, 2015).

Léon et al. (2017) viser derfor til at for å dele en emosjon, må det altså være en bevissthet om en felles interaksjon. Det vil si at hvert individ er følelsesmessig og erfaringsmessig influert av hverandre. De mener at «den sosiale utvidede emosjonstesen» først og fremst skal fortolkes i termer av en konstituerende integrasjon av forskjellige menneskers erfaringer.

Emosjoner og affektivitet i sin utvidede form knytter da an til hva som kan være i spill når mennesker samler seg i forskjellige grupper. Det kan se ut til at å bli satt i en gruppe, som beboerne på Hagen og Utsikten blir, skaper en gruppedynamikk som vil påvirke hvilken måte den enkelte opplever en tilhørighet til og eller en samhörighet med de andre. Derfor vil jeg her også trekke inn noen innsikter knyttet til nyere forskning rundt hva en gruppe kan være.

Grupper

I den senere tid har interessen for grupper økt i mange fagdisipliner, så også innenfor fenomenologien. Salice (2014) er opptatt av å utforske strukturer av grupper og fellesskap gjennom sosial ontologi og vi-intensjonalitet. På lignende måte som Zahavi mener han at førsteperson flertall kan anvendes på mange forskjellige måter. Han viser til at uten et vi, vil det heller ikke være noen gruppe. Samtidig finnes det ikke en prototype på hva en gruppe er, eller hva den skal inneholde. Grupper oppstår ut fra ulike formål.

Hva en gruppe kan være, henger også sammen med hvordan grupper defineres ut fra forskjellige forskningsperspektiv. Et perspektiv er at det finnes ikke noen gruppe, blant annet fordi individer er egoistiske. Individene handler bare for å maksimere egne fordeler og sin egen private lykke. I denne kategorien vil et vi være falskt eller bli sett som en metafor, sier Salice (2014).

Et annet perspektiv er at visse kriterier må være oppfylt for å betegne noe som en gruppe. Et eksempel på dette kan være at det dannes en gruppe hvis individene forplikter seg til å bidra til å nå et bestemt mål.

Salice (2014) mener at vi må lage et skille mellom de gruppene som eksisterer bare for å oppnå et mål fordi det ikke kan oppnås alene, og de gruppene som eksisterer fordi det er et fellesskapsbånd mellom individene. Han mener at disse tilnærmingene også viser hvilket syn på individene en bifaller. Ved å forstå en gruppe som noe vi går inn i for å nå et felles mål, blir individene til en viss grad sett på som sosiale, mens et perspektiv på gruppe som innehar en eller annen form for fellesskapsbånd, legger føringer for en forståelse av individer som noe iboende sosialt (Salice, 2014).

Fenomenologiens utgangspunkt og ståsted er knyttet til forståelsen av at mennesker er per se sosiale. Fenomenologen Koo (2016) trekker frem Heideggers begrep *being in the world* for å vise til at vi i utgangspunktet har en sameksistens med andre. Han trekker også inn Merleau-Pontys forståelse av intersubjektivitet som gir en forklaring på at å dele en felles verden, er mer fundamental enn konkret. Det vil si at den verden vi deler, er en kollektiv mellommenneskelig relasjon – det som Husserl kaller ånd (*geist*). Moran (2016) viser til at dette er en temporær verden som utfolder seg, der ikke alt er gitt på en gang fordi den både strekker seg bakover i fortiden og peker på fremtiden. Dette betyr at vi ikke bare er sammenflettet med mennesker her og nå, men med andre mennesker fra tidligere tider, og med kommende generasjoner. Det er viktig å merke seg, sier Moran (2016), at når Husserl og Merleau-Ponty snakker om verden, så ligger det først og fremst en forståelse av verden som konkret sosial, historisk og kulturell.

Innenfor analytisk filosofi er det en pågående utforskning om hvordan det er mulig for to eller flere individer å bestemme seg for å gjøre noe sammen, eller til å samarbeide om å gjøre det de har bestemt. En del av denne diskusjonen har særlig vært opptatt av om kollektiv intensjonalitet og felles handlinger kan reduseres til en samling av handlende individer, eller om det dreier seg om en gruppeperson (at individene har en og samme tanke), som innehar eller er bærere av en felles intensjonalitet (Szanto, 2016).

Szanto (2016) diskuterer dette med fenomenologen Scheler, som sier at for å lage en gruppe av flere personer, må det på et tidspunkt være et *kollektiv* av individer som konstituerer gruppen. Gruppeeierskapet må stå i en (slags) relasjon til, og gi mulighet for, å tillate en variasjon

av intensjonelle egenskaper av et flertallsindivid. Szanto (2016) sier at Schelers sentrale påstand er at person(er) (individuell eller fellesskap) har et ikke-reduserbart sosial aspekt. Det vil si at Robinson Crusoe er fra fødselen av sosial, og er allerede knyttet til sosiale relasjoner. Slik jeg forstår det, er den grunnleggende sosialiteten i utgangspunktet et flertall fordi man blir født inn i verden til andre.

Schelers *Gesamtperson*, som Szanto kaller CP (*communal person*), er en grunnleggende forståelse fordi han mener samfunn (*communities*) har iboende verdier. Scheler mener at verdier bygger på og bare kan oppstå gjennom mennesker. De mest fremtredende sosiale verdiene i et samfunn hører derfor til «samfunnspersonen», og ikke til den enkelte person (Szanto, 2016, s. 298) Personer er dermed bærere av verdier.

Å være sammen i ulike settinger og samfunnsstrukturer fungerer da som konsentriske sirkler. Den intensjonale og erfaringsmessige bevissthet av CP er transindividuell. Mennesker er før-refleksivt klar over at de hører til flere CP-er. Szanto (2016) trekker frem at en person forstår og har en gjensidig bevissthet om at andre også tilhører en gruppe. Samtidig kan også en person være medlem av ulike CP-er (*communal person*). Det betyr at relasjonen mellom den individuelle og den «samfunnsmessige» person ikke er en grunnleggende relasjon, men heller en genuin korrelasjon, sier Szanto (2016).

Zahavi og Salice (2016) viser til Gerda Walthers to former for grupper: fellesskap og samfunn (*community and societies*). Denne inndelingen kommer opprinnelig fra Tönnies' begrepspar *Geimenschaft* og *Gesellschaft*, og ble tatt opp igjen innenfor fenomenologien, og da spesielt av Scheler:

[S]ociety is an aggregation of individuals who decide to join forces based on purely strategic or instrumental considerations. Communities, by contrast, are formed by individuals who understand themselves and others as members of a *we*, and who are tied together by bonds of solidarity. (Zahavi & Salice, 2016, s. 5)

Zahavi og Salice (2016) skriver videre at Gerda Walther er enig med Scheler og utvikler fellesskapsbegrepet videre. Hennes utforskning av fellesskap har gått ut på å se nærmere på hva det betyr å ha en opplevelse av tilhørighet til et fellesskap. Hun viser til at mennesker må oppleve en forbindelse

og en type tilhørighet til hverandre for å skape et fellesskap; uansett om man opplever seg i større eller mindre grad knyttet til dette. Walther sier at det essensielle første skritt mot å skape et fellesskap, er at jeg selv føler en samhörighet med en annen eller flere andre. Det neste skrittet er at de(n) andre føler det samme. Hun viser også til at følelsen av tilhørighet kan ha to forskjellige former: det ene er den reelle tilhørigheten, og den andre tilhørighet som en vane. Walther knytter an til Steins teori og trekker frem at deling av erfaring henger sammen med intensjonelle handlinger av ulike slag.

Zahavi og Salice (2016) viser til at for å undersøke grunnlaget for sosialitet og det fenomenologiske vi-et, er dette i sin natur todelt. På den ene siden skal man starte med ideen om at en hvilken som helst plausibel betraktning av vi-intensjonalitet må anerkjenne at det er flere typer av et vi, eller flere måter å være sammen på (*Formen des Miteinandersein*). For eksempel er en heller flyktig eller forbigående vi-form knyttet til her og nå, for eksempel den som oppstår i ansikt-til-ansikt-interaksjon med en bestemt andre. Men det finnes selvsagt flere mer upersonlige, anonyme og språklige former for vi-intensjonalitet, som strekker seg ut over her og nå og som involverer både en differensiering innenfor gruppen og utenfor en gruppe. Videre vil det også henge sammen med kulturelle konstruksjoner som eksempelvis konvensjoner, normer og institusjoner (Zahavi & Salice, 2016).

Disse perspektivene på hva et vi, et fellesskap og en gruppe kan være, gir muligheter for å belyse noe av det som skjer på Hagen og Utsikten i deres felles samhandling inne i boenhetene. Litt tidligere har emosjonenes sentrale rolle i både å skape og forme et vi-fellesskap blitt berørt. Det vil si at emosjoner beveger mennesker både enkeltvis og kollektivt. For å knytte emosjonenes påvirkning enda bredere til grupper, vil Salmelas diskusjon om grupper og emosjoner bli trukket inn.

Grupper og emosjoner

Salmela (2012, 2013) utforsker delte emosjoner (*shared emotions*) med den senere tids diskusjoner rundt begreper om grupper. Han er opptatt av emosjonenes vesen, og har utviklet en egen typologi av delte (felles)

emosjoner. Han har en tredeling av felles emosjoner, som er: svake, moderate og sterke. Denne inndelingen er gjort på bakgrunn av at deltageres anliggender¹⁶ innehar forskjellige grader av fellesskap på den ene siden, og på den andre siden synkroniseringen av deres følelsesmessige respons.

Salmela (2012, 2013) forklarer at den svake formen for en felles emosjon er når mennesker har overlappende anliggender. Den moderate formen er sosialt basert på bakgrunn av at vi her har et felles anliggende fordi vi tror at andre medlemmer av vår gruppe har den samme, ut fra troen på at vi har en felles grunn eller sak. I den moderate formen er forpliktelsen fortsatt privat, men anliggendet er sosialt. Det vil si at det kommer gruppen til gode, eksempelvis uorganiserte grupper som fankubber og sosiale bevegelser. Den sterkeste formen for delte emosjoner i en gruppe, er delingen av anliggender som bygger på grupped medlemmers kollektive forpliktelse. I tillegg er det også en felles tro mellom grupped medlemmene på at de deler det samme anliggende som de kollektivt har forpliktet seg til. Gjennom denne felles forpliktelsen utvikler gruppen en forståelse av at deres anliggende er *deres*. Salmela (2012) mener at denne inndelingen kan belyse felles emosjoner mer som et kontinuum enn som noe enten/eller. Han sier at hvis det er slik at kollektivitet eller fellesskap er en form for substans av å dele følelser eller emosjoner med andre, vel, da kan det være mulig å dele emosjoner i en større eller mindre grad.

For å diskutere videre hva kollektive emosjoner innebærer, anvender Salmela (2013) sin oppbygde typologi til å belyse forskjellige kollektive emosjoner ut fra deres ulike nivåer av kollektivitet. Det er på bakgrunn av at han mener forskjellige kollektive emosjoner har ulike funksjoner i sosiale grupper, og at flere kollektive emosjoner gir oppstart, vedlikehold og utvikling av sosiale grupper mer effektivt enn svaker sosiale emosjoner. Han inndeler kollektive emosjoner i tre typer. Den svakeste typen av kollektiv emosjon kan skape og opprettholde en sosial gruppe, men er mer flyktig eller forbigående og vilkårlig enn de

16 Salmela bruker begrepet *concern*, som en generell term for å betegne lyster og aversjoner på samme vis som tilknytning, interesser, omsorg som grunn for eller følge av våre følelsesmessige handlinger og responser. Jeg har valgt å oversette dette med «anliggende(r)».

andre variantene. Innholdet i denne typen er emosjonell smitte, ansikt og mimikkherming og å foreta en synkronisert oppførsel og å ha en emosjonell respons.

Den moderate typen av kollektiv emosjon trer frem når individer har en sammenfallende evaluering av en emosjonell hendelse. Dette er når det er i relasjon til et konstituerende forhold til en sosial identitet eller gruppe på en slik måte at individer identifiserer seg selv. Moderate kollektive emosjoner er funksjonelt og fenomenologisk erfart i rollen som et gruppelem, men gruppelemsskapet er fortsatt normativt svakt fordi det er en avtale en selv inngår og opprettholder gjennom å identifisere seg med eller oppleve en forpliktelse til gruppen. Han tror at forskjellen mellom moderat og sterk kollektiv emosjon er subtil. Salmela (2013) anvender her begrepet kollektive emosjoner i stedet for delte eller felles emosjoner fordi han mener delte emosjoner har en tvetydighet i seg. Han refererer til at delte emosjoner i hans forstand er når mange individer erfarer en emosjon av samme type og innhold, som glede over at fotballaget vant, slik at følelsen er gjensidig forstått av hverandres respektive emosjonelle status. Han foreslår at emosjoner blir kollektive (felles) i kraft av å bli delt i mer eller mindre grad med andre individer. Dette betyr noe annet enn «å dele en emosjon», hvor en persons uttrykte emosjon er persipert av en annen person (Salmela, 2013; Salmela & Nagatsu, 2016).

Videre sier han at kollektive emosjoner motiverer til kollektiv oppførsel, både ekspressivt og formålsvist, og fører til en tilfredsstillelse eller opprettholdelse av gruppens ethos. I tillegg peker han på at det er en bred, tverrfaglig enighet blant emosjonsforskere om at emosjoner ikke kan eksistere uten underliggende anliggender¹⁷ (Salmela, 2012, 2013; Salmela & Nagatsu, 2016). Videre viser Salmela (2015) til at forskere stort sett er enige om at følelsesmessige bånd som følelse av fellesskap og tilhørighet, så vel som andre felles emosjoner, er sentrale for gruppesolidaritet. Han viser til at en kollektiv emosjon både er fenomenologisk følt og funksjonelt dannet som *vår* emosjon. Dette er noe *vi* erfarer

17 Salmelas forståelse av *concern* her er at når en gruppe av mennesker erfarer en kollektiv emosjon, er det plausibelt å anta at de har noen delte ønsker eller mål, normer eller verdier.

– som medlemmer av en spesiell gruppe, og ikke bare en emosjon som en samling av individer erfarer og uttrykker på en liknende måte i tilstedeværelse med hverandre:

My proposal is then that a collectively intentional shared emotion is an emotion that individual group members with a collective concern feel together about the same object as a member of the group in a phenomenally similar manner, being aware that other group members are feeling the same. [...] An important divide between shared emotions, those underlying concerns are collective in a weak or strong sense, respectively [...] Therefore, shared emotions with collectively committed concerns are collective in the strong sense, whereas shared emotions with convergent private concerns are collective only in a weak sense. (Salmela, 2015, s. 68–69, utheving i originalisitat)

Salmela (2015) peker videre på at det å dele emosjoner i seg selv ser ut til å være en iboende hyggelig erfaring som gir økt følelse av nærhet og mellommenneskelig intimitet. For en gruppeidentifikasjon er det også viktig at delte emosjoner er positive heller enn negative. Salmela viser til Stryker (2004), som argumenterer for at delte positive emosjoner forsterker forpliktelse til grupper hvor disse emosjonene ble erfart, mens gruppeforpliktelsen avtar ved delte negative emosjoner (et unntak er sinne mot en gruppe utenfor, eller kontrollert sinne som vises gjennom et ritual).

Oppsummering

Både klassisk fenomenologi og den pågående forskningen i sosial kognisjon har en felles forståelse av at vi-intensjoner er fundamentale i menneskelig sosialt liv. Å ha en vi-intensjonalitet er en viktig forutsetning for å utvikle og beholde sosiale normer, konvensjoner og institusjonelle forordninger (Szanto, 2016; Zahavi, 2014a). Sosial kognisjon i denne sammenheng dreier seg ikke bare om kognisjon, men utgjør også affektive og kroppslige interaksjoner. Dette bidrar til at felles verdier og emosjoner kan være involvert i en kollektiv intensjonalitet (Szanto & Moran, 2016). Dette peker på at personer med demens også innehar erfaring med å være en samfunnsperson (Szanto, 2016), noe som vil kunne spille inn i samhandlingen med hverandre inne på boenhetene.